

ÇOCUKLARA OKUMAYI SEVDİREN BİR YAZAR KEMALETTİN TUĞCU İÇİN VEFA ÖDEVİ GÜNLÜK -I-

Mustafa Ruhi ŞİRİN

Merter, 2 Ekim 1982 TRT arşivinde çocuk edebiyatıyla ilgili çok az yayın var. 1979 Dünya Çocuk Yılı'nda gerçekleşmiş birkaç radyo programı. Televizyonda bir oturum. Bu oturumda Kemalettin Tuğcu'nun görüşüne yer vermek istemişler. Erdal Öz, Tuğcu'ya şu soruyu sormuş: Çocuklar tarafından bu kadar çok okunmuş olmayı nasıl açıklıyorsunuz? Kemalettin Tuğcu'nun cevabı çok kısa: *Bunu çocuklara sorun...* Kemalettin Bey Şişli'de yaşıyor. Ziyaretine gideceğim ve bu kısa röportajın hikâyesini anlatmasını rica edeceğim.

Merter, 7 Kasım 1984 Kemalettin Tuğcu'dan okuduğum ilk kitap *Sokak Çocuğu muydu? Kimsesiz Çocuklar mı?* Yıl, 1965 ya da 1966 olabilir. Bitlis'in Ahlat ilçesinin Bayındır Köyü İlkokulu dördüncü sınıf öğrencisiyim. Memduh ağabeyim de aynı okulda öğretmen. Öğretmenimin adı Bedri Bahar. Of'u, annemi, köyümü her gece rüyamda gördüğüm yıllar. Arkadaşlarım sınıfta Türkçe, bahçede Kürtçe konuşuyor. Arkadaşlarımla oyun oynarken kısa sürede Türkçe-Kürtçe karışımı konuşmaya başlamışım.

Akşam dersler bitince ya büyük boy *Dünya Atlası*'mda yolculuğa çıkardım ya da birkaç çocuk kitabımı tekrar tekrar okurdum. Bu kitaplardan biri de Cahit Uçuk'un *Türk İnkizleri*'ydi. *Türk İnkizleri*'ni okuduğumda ağladığımı hatırlamıyorum. Tuğcu'nun kitaplarında öyle yerler vardı ki oraya gelince tut tutabilirsen gözyaşlarını! Ortaokul sonuna kadar Tuğcu'dan birkaç kitap daha okumuştum. Okumayı sevmemde Tuğcu'nun payı olduğunu söylemeliyim. Ankara'daki üniversite yıllarında Kemalettin Tuğcu ile ilgili birkaç eleştiri yazısı okuyunca canım bir hayli sıkılmıştı.

Dün, Kemalettin Tuğcu'yu aramış, ziyaret etmek istediğimi söylemişim. Bugün, Kemalettin Bey'i evinde ziyaret ettim. Ziyadesiyle mutlu oldu. Yazarlığı ve kitapları üzerine konuşurken, utangaçlığı yüzüne, bakışlarına yansdı: *Ben edebiyatçı değilim, kendim için yazarım*, dedi birkaç kez... Bir çocuk okurun yıllar sonra yazarıyla karşılaşması güzel bir duygu. Bu duygunun dostluğa dönüşmesini arzu ettiğimi-

mi söyleyince Kemalettin Bey de mutlu oldu ve tekrar görüşmek üzere vedalaştık...

Harbiye, 8 Nisan 1985 Kemalettin Tuğcu, şimdiye kadar fotoğraf dışında bir kez görüntü kaydına izin vermiş. Kendisiyle yapılan konuşmaların ses kayıtları saklanmamış. Belgeseli için de olsa, görüntü kaydı yapılmasına uzak duruyor...

Kemalettin Tuğcu sosyal tarih açısından iz bırakmış bir yazarımızdır. Az sayıda çocuk kitabının yayımlandığı yıllarda çocuk ve özellikle genç kızların okuma alışkanlığı kazanmasında etkili olmuştur. TRT İzmir Televizyonu için Ekrem Oymak'ın hazırladığı ve danışmanlığını yaptığım *Çocuklar İçin* programı Çarşamba günleri yayımlanıyor. Bugün Ekrem aradı, önümüzdeki hafta İstanbul'da olacağını söyledi. Kemalettin Bey'le kısa bir söyleşi kaydı yapmalarını söyledim. Ardından da Kemalettin Bey'i aradım, görüntü kaydı yapılmasını kabul etti. Kemalettin Bey, bir mâni olmazsa kayıt sırasında hazır bulunmamı rica etti.

Harbiye, 15 Nisan 1985 Ekrem Oymak, sevinçten yerinde duramıyor. Kemalettin Tuğcu ile kısa bir röportaj yapmış. Kemalettin Bey'in görüntüsü de böylece ikinci kez kaydedilmiş oldu. Kemalettin Bey'i aradım ve bu teveccühü nedeniyle teşekkür ettim. Ekrem, kaydın iki kopyasını gönderecek; birini Kemalettin Bey'e vereceğim, bir kopyası da bende kalacak...

Ataköy, 12 Nisan 1985 Kemalettin Tuğcu dün aramış yasaklı yazar olduğumla ilgili bir belge bulabilir miyiz? diye sormuştu. Cevabı olmayan bu soru için bugün Kemalettin Bey'in ziyaretine gittim. Üç saat boyunca 'yasaklı yazar' konusunu müzakere ettik. Talim ve Terbiye Kurulunun bu yönde aldığı bir karar olmadığını, ideolojik değerlendirmeler yapanların ve çocuk kitabı yayımlayan birkaç dağıtım şirketinin olmayan bir yasağı icat ettiğini anlatınca uygulandı Kemalettin Bey: *Çocuklarla arama girmemelerini rica ediyorum*, dedi duygulu bir sesle. Ve şu dizeleri okudu:

Ben sizlerle yaşadım./ Sizlerle beraberim./ Okulda, evinizde, / Benim de var bir yerim.

Çocuklarla yaşayan/ Çocuklaşıp kalıyor, / Yaşamının tadını/ Çocuklardan alıyor.

Ne bir sevgi isterim,/ Ne bir damla gözyaşı./ Unutmayınız yeter/ Bu yaşlı arkadaş.

Bu dizeler Kemalettin Tuğcu'nun "Çocuk Arkadaşlarla" şiirinin tamamıdır. Şiir bitince oturduğu yerde iki eliyle bastonuna yaslanarak ağladı, ağladı...

Duygulu dakikaların sonunda Kemalettin Bey'e *Yansıma Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*'ndaki anketin sonuçlarını okudum: 1975'te yapılan bir araştırmaya göre çocukların en çok okuduğu 50 kitabın 26'sı Kemalettin Tuğcu'ya ait. Kemalettin Bey dergiden de bu anketten de haberdar olmadığını fark ettim. "İçeriklerine baktığımızda kapitalist ve emperyalist amaçlar doğrultusunda oluşturulmuş/

burjuvalar hesabına çalışanlar” arasına dâhil edilmişsiniz deyince, bu kez de güldü Kemalettin Bey ve şunu söyledi: *İzmler benim neyime, benim gerçeklerim hayallerimdir.*

Ataköy, 7 Mayıs 1985

Küçük gemi, küçük gemi,/ Dalgalarla çok oynama,/ Uslu uslu yürü emi!

Fırtınalar korkuludur,/ Bu mavi su, engin deniz./ Tehlikelerle doludur.

Bak şu köyler, yakın yakın,/ Yolcuların bekler seni,/ Uzaklara gitme sakın.

Kemalettin Tuğcu'nun “Küçük Gemi” şiirini *En Güzel Çocuk Şiirleri* kitabından seçtim. Kitap 1972 yılında basılmış. Manzum çocuk şiiri geleneğine dâhil edilebilecek lirik ve duygulu şiirler var kitapta. Kitabın sonunda çocuklar ve şair için yazdığı iki tanımı günlüğüme kaydediyorum:

Şiir nedir? Şiir, duygularımızı, sevgilerimizi; yoksunluk ve isteklerimizi, çevre ve yaşantımızın üzerimizde yaptığı etkileri dile getiren, düzenli, ölçülü, güzel yazırlardır.

Şair kimdir? Şair, olaylar, güzellikler, duygular karşısında dile gelen, duygularını söyleyen, yazan bir insanıdır.

Kemalettin Bey'i ziyarete gidince şiir okumasını istirahat edeceğim. İzin verirse ses kaydı yapabilirim.

Ataköy, 14 Kasım 1985 Bir ülkede 400'ün üzerinde çocuk kitabı yazmış bir yazar. Edebiyatçı iddiasında olmayan bir yazar. Birkaç kuşağın okuduğu bir yazar. Hâlâ en çok okunan çocuk kitabı yazarı. Fakat, kitaplarından aldığı telif çekirdek parası bile değil.

Kemalettin Tuğcu'yu evinde ziyaret ettim bugün. İmzaladığı sözleşmelerin dosyasını incelememi rica etti. Tam Şark usulü sözleşmeler. Bu sözleşmelere göre Kemalettin Tuğcu, sipariş üzerine kitap yazmış bir sekreter durumuna düşürülmüş. Başka bir yayınevine kitap yazması yasak! Bir defaya mahsus tek ödeme yapılmasına karşılık, kitapların yayımlama haklarını vermiş.

Eşimin rahatsızlığı nedeniyle mecbur kaldım, diyor Kemalettin Bey: *Sigortanın ödemediği ilaçları alabilmek için yazdım...* Yayınevlerinin kitaplarda değişiklik yapılmasına ilişkin maddeleri de bu nedenle kabul etmiş. Tek memnun kaldığı yayıncı ise Kurtuluş Yayınlarının sahibi Baki Kurtuluş olmuş.

1973 yılında İtimat Kitabevi, noterde yapılan bir sözleşme ile “bütün eserlerinin telif ve baskı hakları”nı satın almış. Bu da yetmezmiş gibi, yeni yazacağı kitapların baskıları için önce İtimat Kitabevine teklifte bulunma şartını da kabul etmiş. Bu madde kapsamında İtimat Kitabevinin 1975 yılında gönderdiği ihtarnamenin gereğini yapmış Kemalettin Bey. Ta ki Ali Gazeteci'nin İtimat Kitabevi iflas edip kapanıncaya kadar sürmüş bu ambargo.

Dört kitabı sinemaya uyarlanmış. *Bir Köy Uyanıyor* ve *Kolsuz Bebek* filmleri nedeniyle Hamdi Değirmencioglu ücret ödememiş. *Ayşecik* filmi için Muzaffer Arslan bin lira ödemiş. Anlaşılan, Kemalettin Tuğcu'ya sinemacılar da borçlu kalmış.

Kemalettin Tuğcu radyo ve sinemanın büyüünün sürdüğü dönemin yazarıydı. Siyah-beyaz televizyonlu yıllarla birlikte okuruyla arası açılmaya başlamış. Resimli çocuk kitaplarının yaygınlaşması bu süreci hızlandırırsa da Tuğcu, yoksul kesimlerin yazarı olmayı sürdürmüştü.

Ataköy, 13 Aralık 1985 Kemalettin Tuğcu'nun çocuk kitapları 1957'den bu yana Millî Eğitim Bakanlığı tarafından tavsiye edilmiş. Kitaplarının yasaklanmasıyla ilgili haberi araştırdım. Bakanlığın tavsiye edilmiş kitaplarla ilgili iptal kararı yokmuş.

Kemalettin Tuğcu'nun kitaplarının satış tirajına ulaşan başka yazarımız yok henüz. Dünya çocuk klasikleri yanında Tuğcu'nun kitaplarını okuyor çocuklarımız. Köy dükkânlarına, kasabalara da ulaşıyor kitapları. Hz. Ali Cenklere, Battal Gazi Destanları, Hayber Kalesi halkın, Tuğcu'nun kitapları ise çocuk ve genç kızların en çok okuduğu kitaplar arasında.

Hediye Oral'ın, Kemalettin Tuğcu'nun *Çocuk Romanları* tezi, şimdiye kadar yapılmış tek tezdur ve bu tez de Kemalettin Tuğcu'yu eleştiriye ve yargılamaya yönelik bir içerikte hazırlanmıştır. Tezin danışmanı İnci Enginün Hoca ile bu konuyu konuşmak istiyorum.

Kemalettin Tuğcu'ya karşı cephe oluşturanlar arasında Erdal Öz de vardır. Yalnızca şu cümle bile bu cephenin görüşünü açıklamaya yeterlidir: *Daha yakın yıllara gelince karşımıza Dağlarca çıkıyor, bir Aziz Nesin çıkıyor, bir Rıfat Ilgaz çıkıyor. Olumlu yönde bir arayışla bu adları sayabiliyorum. Yoksa Kemalettin Tuğcu gibi, Rakım Çalapala gibi, Eflatun Cem gibi bugün de çok okunan ama yararlarından çok zararları olduğuna inandığım yazarları burada tek tek saymıyorum...* Nedense, Erdal Öz, bu yazarların hangi "zararları olduğuna" hiç değinmiyor. (1980 Nesin Vakfı Yıllığı) Kemalettin Tuğcu'ya "İslamcı" çevrelerin tepkisi ise kitaplarında yoksulluğa karşı zenginliği övmesi nedeniyle. "Sol" ve "İslamcı" çevrelerin hedef tahtasındaki yazar Kemalettin Tuğcu'dur; fakat bu eleştirilere çocuklar ve özellikle genç kızlar hiç aldırmaz. Tuğcu'nun niçin okunduğunu anlamaya çalışana ise henüz rastlayamadım.

Ataköy, 7 Mayıs 1987 1987 *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*'nda O. Olcay Yazıcı'nın Kemalettin Tuğcu ile yaptığı konuşmaya yer verdik. Ben de kendisinden birkaç kez dinlediğim şu cümleleri not düşünüyorum: *Sen ne yapmak istiyorsun dediler? Nedir bu anlattıkların? Sağcı mısın, solcu musun? Yerini bul! Ben bunlara aldırmadım... Ben özellikle kendim için yazı yazan bir insanım...*